

ДОМІНУЮЧІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕРШИХ КУРСІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Здійснено емпіричне дослідження домінуючих психолого-педагогічних чинників адаптації студентів перших курсів до навчального процесу у ВНЗ. Подано результати кореляційного, порівняльного та факторного аналізу отриманих емпіричних даних. Сформульовано рекомендації щодо формування психолого-педагогічного супроводу студентів перших курсів.

Ключові слова: адаптація студентів, психологічно-педагогічні чинники адаптації, фактори, критерії та показники адаптації.

Постановка проблеми. Початок XXI століття ознаменувався активною переоцінкою державами світу своїх традиційних освітніх парадигм, їх цілей і цінностей. В сучасних умовах вища освіта модернізується та реформується з огляду на потреби життя, глобалізаційні зміни, економічні можливості і традиції культури.

У Комюніке конференції міністрів європейських країн, відповідальних за вищу освіту, Льовен і Лувен-ла-Ньов (2009), зазначається, що реформування системи вищої освіти потребує нових підходів у залученні студентів до навчання. Вже з першого року навчання студенти мають бути не лише споживачами освітніх послуг, а компетентними, активними, відповідальними учасниками навчального процесу. У нових умовах формування конкурентоспроможних фахівців вищі навчальні заклади повинні особливу увагу приділяти швидкому та якісному проходженню адаптаційного періоду до навчання студентів першого курсу.

Навчання у вищій школі вимагає від студента високої свідомості й активності, надзвичайного інтелектуального напруження, зосередженості уваги, мобілізації вольових зусиль і підвищеної працездатності, самоорганізації, раціонального розподілу часу на навчання і відпочинок. Це вимагає від першокурсника значної мобілізації своїх можливостей для успішного входження в нове оточення та якісно інший ритм життєдіяльності.

Стан дослідження. Проблемам адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ у сучасній психолого-педагогічній літературі приділяється значна увага. Зокрема, це наукові пошуки Т. Алексеевої, Ю. Бохонкової, Н. Герасимової, В. Демченка, О. Кузнецової, Л. Литвинової, В. Скрипник, І. Соколової та ін. У наукових дослідженнях В. Астахова,

Л. Балабанова, Л. Долинська, В. Зайцева, Л. Подоляк, В. Юрченко та ін. розглядаються загальні питання психології студентства. Психологічні шляхи адаптації студентів перших курсів навчання досліджувалися в роботах Е. Гущина [2], Н. Жигайло [3], Ю. Лобейко, Л. Редько [4], В. Скрипник, А. Фурмана, Н. Чепельової та ін.

Педагогічні аспекти адаптації студентів розглядаються в працях О. Газмана, С. Гури [1], С. Смірнова [5], В. Сорочинської, В. Штифурак, Л. Єфімової та ін. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що досі недостатньо висвітлені механізми взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників, адаптації студентів перших курсів ВНЗ до навчального процесу. Відсутні ґрунтовні дослідження особливостей копінг-поведінки у подоланні емоційних перевантажень студентів перших курсів ВНЗ у нових умовах діяльності.

Метою статті є експериментальне обґрунтування домінуючих психолого-педагогічних чинників адаптації студентів перших курсів до навчального процесу у ВНЗ.

Виклад основних положень. Адаптаційний підхід у навчанні студентів, як зазначає С.К. Гура, – це попередження або пом'якшення негативних проявів криз в адаптації першокурсників посередництвом створення відповідних умов для функціонування психологічних механізмів на когнітивному, емоційному, поведінковому, смислового рівнях їх особистості [1].

У дослідженнях процесу адаптації першокурсників до ВНЗ виділяються такі головні труднощі: негативні переживання, пов'язані з виходом вчорашніх школярів зі шкільного колективу з його взаємною допомогою та моральною підтримкою; невизначеність мотивації вибору професії, недостатня психологічна готовність до неї; невміння реалізовувати психологічну саморегуляцію поведінки та діяльності, що посилюється відсутністю звички до щоденного контролю педагогів; пошук оптимального режиму праці та відпочинку в нових умовах; влаштування побуту та самообслуговування, особливо за переходу з домашніх умов у гуртожиток; відсутність навичок самостійної роботи, невміння конспектувати, працювати з першоджерелами, словниками, довідниками, бібліографічними покажчиками.

Нова ситуація вимагає від першокурсника перебудови всієї його навчальної діяльності. Проблема полягає в тому, що процес навчання у вищій школі ґрунтується на принципах, відмінних від дидактики середньої школи: зближення навчальної роботи з науковою; висока активність студентів у самостійній навчально-пізнавальній діяльності; професіоналізація змісту дисциплін, що вивчаються. Потрапляючи у ВНЗ, студент мимоволі порівнює його зі школою і намагається пристосува-

тися до нових умов. Такий процес пристосування може проходити достатньо тривалий час, що може викликати у людини перенапруження і на психологічному, і на фізіологічному рівнях, внаслідок чого у неї знижується активність, і вона не може не тільки виробити нові способи поведінки, але й виконувати звичні для неї види діяльності.

З метою виявлення домінуючих психолого-педагогічних труднощів, з якими стикається студент у процесі навчання, було розроблено анкету для опитування студентів. З метою діагностування способів подолання труднощів у різних сферах психічної діяльності (копінг-стратегій), зокрема у навчальній діяльності студентів, використано копінг-тест Лазаруса. Для діагностики стилю навчальної діяльності студентів і віднесення їх до групи «автономних» або «залежних» був використаний спеціальний тестовий опитувальник Г.С. Пригіна.

Емпіричне дослідження виконувалося на базі Львівського державного університету внутрішніх справ України. Дослідження проводилось у 2010–2012 рр. Загальна сукупність досліджуваних – 208 осіб (студенти I курсу – 104 особи, II курсу – 104 особи (середній вік 18–20 років)).

Опитування підтвердило, що адаптація до навчального процесу ВНЗ є найпроблемнішим видом адаптації для першокурсників. Про це свідчать і результати анкетування студентів. Серед відповідей на запитання про найбільш суттєві проблеми перше місце посідають проблеми з навчанням (34%); на другому – побутові проблеми (20%), на третьому – відсутність проблем (21%). Четверте відведено проблемам з ріднею (10%). У 6% студентів наявні матеріальні труднощі та у 5% – проблеми з однокурсниками.

Причина складності дидактичної адаптації обумовлена істотними кількісними та якісними відмінностями між навчальною діяльністю в умовах ВНЗ та школи. Якісні відмінності характеризуються різкою зміною дисциплін, що вивчаються, появою профілюючих предметів, з якими студент пов'язує свою особисту перспективу, зміною змісту навчального процесу (у більшості випадків підручників, що повністю відповідають програмі ВНЗ, немає і доводиться користуватись кількома джерелами); зміною у формах контролю та оцінки навчальної діяльності (кредитно-модульна система); зміною характеру взаємовідносин викладача і студента.

Отже, адаптація до навчальної діяльності передбачає одночасну дію низки впливів, що охоплюють комплекс в суб'єктивних (що залежать головним чином від самих студентів), і об'єктивних (що залежать від зовнішніх обставин) факторів, до числа яких можна віднести зміст та організацію навчальної діяльності у ВНЗ.

На основі суб'єктивного сприйняття студентами складності навчального процесу виявлено, що 81% студентів відчувають труднощі в навчанні; з них 40% складно опанувати окремі предмети, а 18% мають значні труднощі з усіма предметами. 23% навчаються добре, але навчання супроводжується великим напруженням, а 19% не мають особливих труднощів у навчанні.

Для дослідження динаміки змін у виявленні домінуючих психолого-педагогічних чинників адаптації студентів у процесі навчання проведено порівняльний аналіз результатів діагностики першокурсників і студентів другого року навчання. Студентів II курсу було обрано для порівняння, оскільки вони навчаються не перший рік, вже встигли адаптуватись до нових умов навчання після школи, тому адекватніше можуть оцінити стан своїх потреб у допомозі в адаптації, залежно від труднощів, які виникають під час навчального процесу. Зведені дані щодо двох курсів подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Психолого-педагогічні чинники адаптації студентів

	ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ	I курс %	II курс %
	Проживання в нових умовах (гуртожитку), налагодження побуту і самообслуговування.	1-9,62 2-19,23 3-13,46 4-7,69 5-50,0	1-21,15 2-17,31 3-9,62 4-13,46 5-38,46
	Недостатньо сформовані уміння вчитися та організувати свою навчальну діяльність.	1-30,77 2-19,23 3-13,46 4-26,92 5-9,62	1-26,92 2-25,0 3-25,0 4-15,39 5-7,69
	Незручний розклад і режим занять.	1-21,15 2-19,23 3-28,85 4-19,23 5-11,54	1-13,46 2-25,0 3-21,15 4-21,15 5-19,24
	Труднощі під час конспектування (писати швидко, використовувати скорочення).	1-23,08 2-25,0 3-19,23 4-21,15 5-11,54	1-13,46 2-17,31 3-26,92 4-23,08 5-19,23
	Відсутність навичок самостійної роботи.	1-13,46 2-19,23 3-23,08 4-23,08 5-21,15	1-25,0 2-15,39 3-13,46 4-30,77 5-15,38

Труднощі в осмисленні інформації, яка подається в лекціях.	1-13,46 2-15,38 3-15,38 4-23,08 5-32,70	1-15,38 2-13,46 3-23,08 4-23,08 5-25,0
Недостатність літератури для підготовки до занять.	1-17,31 2-17,31 3-21,15 4-25,0 5-19,23	1-28,85 2-21,15 3-15,39 4-21,15 5-13,46
Різні вимоги науково-педагогічних працівників до навчання студентів.	1-17,31 2-30,77 3-19,23 4-21,15 5-11,54	1-15,38 2-28,85 3-19,23 4-19,23 5-17,31
Великий обсяг інформації, яку необхідно запам'ятовувати.	1-40,38 2-21,15 3-17,31 4-9,62 5-11,54	1-26,92 2-19,23 3-23,08 4-21,15 5-9,62
Недостатньо методичних рекомендацій з навчально-наукової роботи.	1-11,54 2-17,31 3-26,92 4-23,08 5-21,15	1-13,46 2-17,31 3-19,23 4-15,38 5-34,62
Труднощі у спілкуванні з одногрупниками.	1-7,69 2-11,54 3-13,46 4-17,31 5-50,0	1-9,62 2-13,46 3-25,0 4-11,54 5-40,38
Труднощі переходу від шкільного до студентського життя.	1-38,46 2-13,46 3-21,15 4-21,15 5-5,78	1-30,77 2-21,15 3-19,23 4-19,23 5-9,62
Невизначеність у вибраній професії.	1-11,54 2-25,0 3-17,31 4-25,0 5-21,15	1-25,0 2-19,23 3-19,23 4-13,46 5-23,08
Поганий мікроклімат у групі.	1-5,77 2-23,08 3-38,45 4-23,08 5-9,62	1-5,76 2-23,08 3-17,31 4-36,54 5-17,31
Невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки та діяльності.	1-34,62 2-26,92 3-11,54 4-13,46 5-13,46	1-28,85 2-23,08 3-19,23 4-19,23 5-34,61

Дані опитування засвідчують, що на першому місці серед психолого-педагогічних чинників адаптації для студентів I-их курсів є проблема *запам'ятовування великого обсягу інформації* (40,38%). Для другокурсників ця проблема є важливою, але менш суттєвою (26,92%). Це пояснюється тим, що у першокурсників ще відсутні навички групування та систематизації інформації, яка подається, і виділення головного, повільний темп сприйняття інформації, тоді як у студентів другого року навчання вже є певний досвід, оскільки був час виробити ці навички.

Основна проблема студентів пов'язана з феноменом інформаційного перенапруження, який виникає внаслідок тривалої роботи мозку в умовах несприятливого поєднання трьох чинників, так званої тріади: необхідності обробки і засвоєння великого обсягу інформації, включаючи етап прийняття рішення; постійного дефіциту часу, відведеного на роботу мозку; рівня мотивації, що визначає високозначущість інформації, або, навпаки, в умовах тривалого дефіциту високозначущої інформації.

Хоча труднощі в осмисленні самої інформації, яка подається на лекціях, достатньо не відчувається і на першому, і на другому році навчання, студенти поставили її на останні 4-те і 5-те місця у рейтингу значущості. Тобто чітко зрозуміло, що лекційні заняття структуровані і подані викладачами в найдоступнішому вигляді. Суть самої, так званої «інформаційної», проблеми у запам'ятовуванні. Тому варто з перших днів навчання у ВНЗ провести заняття або консультування на цю тему.

Паралельно можна розглянути таку проблему, як невміння студентів учитися та організовувати свою навчальну діяльність. Недостатність сформованості таких навичок гостро відчують 30,77% студентів перших курсів. Думка студентів другокурсників схожа. Приблизно 30% опитаних також поставили цю проблему на перше місце у рейтингу, а решта 50% розділили її між другим і третім місцями.

Отже, раціональний режим праці та відпочинку студентів створює оптимальні умови психологічної адаптації молоді до робочих навантажень і до цілого комплексу умов та особливостей навантажень навчальної діяльності, для попередження розумового та нервово-психічного перевантаження.

На другому місці – *труднощі переходу від шкільного до студентського життя* (38,46%) серед I-го курсу, але перше (30,77%) у другокурсників, як і пов'язана з цим проблема недостатньо сформованих умінь вчитися та організовувати свою навчальну діяльність (26,92% і 30,77% (I курс)).

Життєдіяльність студента є радикально відмінною від учнівської; іншою є і соціальна, і міжособистісна ситуація; його соціальна позиція і роль вимагає активізації дій щодо самоконтролю і більшої самовіддачі. Адекватне розуміння студентами обох курсів цих труднощів дуже важливе, оскільки це, мабуть, найсуттєвіша проблема, вирішення якої найтриваліше, тому що вона охоплює: входження в новий колектив; отримання нового статусу; підлаштування до нового режиму дня, до нових викладачів; тобто всі нюанси, які стосуються адаптаційного періоду, тощо.

Третє місце (34,62%) *посідає невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки та діяльності*. Суттєвою, і, можна сказати, на цьому ж рівні (28,85%) ця проблема виявилась і для студентів другого року навчання. Складність завдань і змісту навчально-професійної діяльності може призводити до психічного перевантаження, психофізіологічного напруження, виникнення стресових ситуацій (особливо під час екзаменаційної сесії).

Ефективності психологічного забезпечення психічного здоров'я студентів можна досягти шляхом певних організаційних заходів правильної організації режиму праці та відпочинку з уваги на психологічні та психофізіологічні особливості студентів. Організаційні заходи в системі психологічного забезпечення психічного здоров'я під час навчання студентів сприяють суттєвому покращенню успішності і психологічному задоволенню навчанням.

У навчанні студента суттєво збільшується самостійна робота (самостійний пошук навчальної інформації, анотація і конспектування наукової літератури, виконання практичних завдань, здійснення професійних функцій під час проходження практики, проведення наукових досліджень тощо).

Нерозуміння суті такої проблеми, як відсутність навичок самостійної роботи, бо навчання у школі суттєво відрізняється від навчання у вищому навчальному закладі, поставило її на 3-тє і 4-тє місце (23,08%) за значущістю. 21,15% респондентів першого року навчання взагалі вважають, що вони не відчують труднощів у вирішенні такої проблеми.

Ситуація на другому році навчання вже дещо змінюється і думка студентів розділяється. Одні з них, а це 25,0% опитаних, вносять цю проблему на перше місце, а інші – 30,77% залишають на четвертому.

Предметом діяльності студента у ВНЗ є вивчення науки в її розвитку, оволодіння процесом формування наукових знань мето-

дами самої науки, ознайомлення з її проблемами, завданнями і підходами до їх розв'язання. Тут перше місце посідають особливі засоби діяльності (наукова література, підручники і методичні посібники й рекомендації з навчально-наукової роботи, Інтернет і мультимедійні засоби, лабораторне обладнання і технічні засоби навчання, реальні й теоретичні моделі майбутньої професійної діяльності). Це нове у діяльності молодого людини і потребує роз'яснення. Але студенти II-х курсів майже взагалі не визнають це і поставили такі труднощі на останнє п'яте місце (34,62% опитаних). Думка студентів I-х курсів ще невизначена і 26,92% поставили ці труднощі на 3-тє місце.

Схожа ситуація і з літературою для підготовки до занять. У рейтингу значущості ця проблема посідає перше місце у другокурсників і становить 28,85% всіх опитаних студентів. Для першокурсників вона посідає четверте місце і становить 25%. Недостатність навчальних посібників і підручників зумовлена тим, що чимало літератури видано російською та іншими іноземними мовами. Тому студенти відчують труднощі у перекладі. Також багато предметів нові у навчальній програмі, тому інформацію можна отримати конкретно від викладача або самостійним пошуком в Інтернеті.

Отже, аналіз переліку труднощів вказує на те, що студентам властиво шукати їх причини переважно в зовнішніх обставинах, поза собою, тоді як більшість із названих труднощів зумовлені відсутністю сформованої власної системи навчальної праці, навичок використання раціональних прийомів навчальної діяльності.

Неадекватна оцінка труднощів, нездатність визначити їхні дійсні причини знижують інтерес студентів до навчання, формують байдуже чи негативне ставлення до нього. Цей висновок підтверджує й опитування науково-педагогічних працівників, на думку яких, лише в 4,2% студентів в основному сформовані вміння учитися та індивідуальний стиль навчальної діяльності, у 80,3% студентів вони сформовані частково і більш ніж у 15% вони зовсім не сформовані.

На основі цього проведено кореляційний аналіз даних окремо для студентів I-х та II-х курсів. Виявлено низку кореляційних зв'язків у середині методики і між різними методиками. Критичне значення r в дослідженні становило 0,01.

За результатами дослідження студентів I-го курсу прямі кореляційні зв'язки виявлені між шкалами: «Проживання в нових умовах» та «Незручний розклад і режим занять» ($r=-0,30$, $p<0,05$), «Проживання в нових умовах» та відсутність навичок самостійної роботи ($r=-0,30$, $p<0,05$), «Проживання в нових умовах» та «великий обсяг інформації»,

яку необхідно запам'ятати» ($r=-0,293$, $p<0,05$). Отож, для студентів першого курсу з низькою значущістю проблеми проживання в нових умовах високо значущими є незручний розклад, відсутність навичок самостійної роботи та занадто великий обсяг інформації, яку доводиться опановувати.

За шкалою «Недостатньо сформовані уміння вчитися» виявлено кореляційні зв'язки: обернені – зі шкалами «Труднощі під час конспектування» ($r=-0,43$, $p<0,05$), «Недостатність методичних рекомендацій» ($r=-0,39$, $p<0,05$). Ці кореляційні зв'язки можуть вказувати на те, що першокурсником, для яких важливою є проблема відсутності навиків вчитися, стають несуттєвими такі проблеми, як відсутність конспектування чи недостатність методичних вказівок. Словом, вони припиняють вчитися, на що вказує домінування в них дистанціювання як стратегії поведінки.

Шкала «Труднощі під час конспектування» прямо корелює зі шкалою «Самоконтроль» ($r=0,31$, $p<0,05$) та обернено корелює зі шкалами «Невизначеність у професії» ($r=-0,42$, $p<0,05$) та «Дистанціювання» ($r=-0,30$, $p<0,05$). Відтак, студентам першокурсникам з хорошим самоконтролем легко впортися з труднощами конспектування.

Також виявлено прямі кореляційні зв'язки між шкалами: «Відсутність навичок самостійної роботи» та «Недостатність методичного забезпечення» ($r=0,39$, $p<0,05$), «Різні вимоги викладачів» та «Складність переходу від шкільного життя до навчання у вищій школі» ($r=0,31$, $p<0,05$).

Окремо пророблено кореляційний аналіз для групи студентів II-го курсу. За шкалою «Проживання в нових умовах» виявлено обернені кореляційні зв'язки зі шкалами «Незручний розклад і режим занять» ($r=-0,33$, $p<0,05$), «Труднощі під час конспектування» ($r=-0,48$, $p<0,05$), «Відсутність навичок самостійної роботи» ($r=-0,32$, $p<0,05$).

За шкалою «Недостатня сформованість навичок вчитися» виявлено зворотну кореляцію зі шкалою «Поганий мікроклімат у групі» ($r=0,32$, $p<0,05$). Це вказує на те, що з часом відсутність навиків до навчання дедалі чіткіше впливає на здатність переоцінювати події, що відбуваються та стосуються навчального процесу.

«Незручний розклад та режим» обернено корелюють у студентів 3 курсу зі шкалами «Недостатньо літератури для підготовки» ($r=-0,23$, $p<0,05$) та «Труднощі у спілкуванні з однолітками» ($r=-0,27$, $p<0,05$).

Прямий кореляційний зв'язок виявлено у цієї групи студентів між шкалами «Труднощі під час конспектування» та «Труднощі в

осмисленні інформації» ($r=0,35$, $p<0,05$). Отже, труднощі у розумінні інформації пов'язані з труднощами у її конспектуванні.

За другою шкалою також виявлено кореляційні зв'язки зі шкалами «Різні вимоги викладачів» ($r=-0,32$, $p<0,05$), «Великий обсяг інформації» ($r=-0,33$, $p<0,05$).

Висновки. Отже, результати дослідження, отримані у респондентів I-х та II-х курсів, указують, що першокурсники мають більш виражені ознаки труднощів, ніж студенти старших курсів. За нашими дослідженнями, майже третина студентів не може повністю увійти в навчальний процес перші три місяці. Майже 100% обстежених студентів I курсу відчують потребу у психологічній та педагогічній підтримці. Як і в соціальних відносинах, відчують різку потребу у підтримці інших для зменшення напруги у переживанні негативних емоцій та тривожності, тоді як у студентів II-го курсу ці прояви виражені значно слабше і у значно меншого контингенту обстежених. Знижується тривожність, зростає відкритість у контактах, підвищується самоконтроль і позитивна переоцінка стабілізується емоційний стан, що впливає на успішний навчальний процес.

Під час зазначення причин, які найбільше впливають на фізичний та психічний стан і тому потребують у цьому напрямі найбільшої підтримки, студенти зазначили таке: велике навчальне навантаження; надмірна кількість інформації; ненормований навчальний день; емоційні перенапруження та нервові виснаження, особливо в період рубіжного контролю та сесії; чимала кількість матеріалу, який треба вивчити, і нестача часу та літератури на це; недостатньо часу на спілкування з друзями та відпочинок; зміни розпорядку дня; чимало самостійної роботи; непристосованість організму до великих психічних навантажень; незбалансоване поєднання навчання і відпочинку; слабкість організму до навколишніх впливів; погані оцінки і розчарування в зв'язку з цим.

Аналіз матеріалів дослідження свідчить про необхідність врахування індивідуальних особливостей у розвитку психологічних функцій під час організації навчання та самостійної роботи студентів, яка має бути спрямована на осмислення навчальної інформації, а не тільки на її запам'ятовування.

Для сприяння процесам адаптації студентів перших курсів є необхідність у дослідженні умов функціонування у вищих навчальних закладах медико-психологічної служби, яка з перших тижнів навчання зможе визначити психологічний портрет кожного студен-

та. На основі рекомендацій і консультацій служби формується психолого-педагогічний супровід студентів на весь період навчання.

1. Гура С.А. Організаційно педагогічні умови адаптації майбутніх інженерів-педагогів: дис. ... наук. ступеня канд. педагог. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної Освіти / С.А. Гура; Харківський державний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2004. – 24 с.

2. Гущина Е. В. Психологические особенности эмоциональных состояний студентов на этапе адаптации к ВУЗу / Е. В. Гущина // Научная мысль Кавказа. Северокавказский научный центр Высшей школы. Спецвыпуск 8. – 2006. – С. 84–87.

3. Жигайло Н. Психологічні проблеми адаптації студентів-першкурсників і шляхи їх вирішення / Н. Жигайло // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 4. – С. 107–112.

4. Редько Л.Л. Психолого-педагогическая поддержка адаптации студентов-первокурсников в вузе: учебное пособие / Л.Л. Редько, Ю.А. Лобейко. – Москва: Илекса, 2008. – 296 с.

5. Смирнов С.Д. Индивидуальности студента и преподавателя как факторы построения эффективного учебно-воспитательного процесса / С. Д. Смирнов // Вестн. Моск. Ун-та. Сер. 20. Педагогическое образование. – 2008. – № 3. – С. 57–62.

Жидацкий Ю.Ц., Ткач О.П. Преобладающие психолого-педагогические факторы адаптации студентов первых курсов к обучению в высшей школе

Проведено емпіричне дослідження преобладаючих психолого-педагогічних факторів адаптації студентів перших курсів к учебному процессу в вузе. Представлены результаты корреляционного, сравнительного и факторного анализа эмпирических данных. Предложены рекомендации по формированию психолого-педагогического сопровождения студентов первых курсов.

Ключевые слова: адаптация студентов, психолого-педагогические факторы адаптации, критерии и показатели адаптации.

Zhydetskyi Yu.Ts., Tkach O.P. The dominating psycho-pedagogical factors of the first year students' adaptation to learning process in higher educational establishments

An empirical study of the dominant psychological and educational factors of the first year students' adaptation to the teaching process at the higher educational establishments is carried out. The results of correlative, comparative and factor analysis of the ecquired empirical data are presented. Recommendations for the formation of first year students' psycho-pedagogical support are layed down in this article.

Key words: students adaptation, psycho-pedagogical factors of adjustment, factors, criteria and indicators of adaptation.